

Оксана ГАЛАЙЧУК,
orcid.org/0000-0001-8052-6616
кандидат філологічних наук,
молодший науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти, культури і зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) ok_halaychuk@ukr.net

ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНИХ ВПРАВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Фонетичний аспект під час вивчення української мови як іноземної особливо на початковому етапі є одним із найважливіших для формування комунікативних навичок. У статті розглянуто типові фонетичні помилки і труднощі, з якими зустрічаються студенти-іноземці, коли починають вивчати українську мову. Подолати ці труднощі, проаналізувати їх і запропонувати шляхи вирішення, порівнявши фонетичні системи рідної чужоземному студентів і української мов, – завдання викладача з УМІ. Метою статті є запропонувати (як один із інструментів подолання труднощів у вимові нетипових для рідної мови іноземних студентів звуків і вдосконалення їхніх фонетичних навичок) методи і вправи, які застосовують у логопедії для формування та корегування правильної вимови звуків української мови. Наголошено, що на початковому етапі вивчення української мови для розпізнавання й диференціації незвичних або нових для себе звуків доцільно розвивати в студентів фонематичний слух. Щоб діагностувати недоліки мовлення в дітей, логопеди розробили комплекс завдань і вправ, які вказують на ці недоліки й допоможуть призначити правильну корекцію. Запропоновані логопедичні вправи можна взяти за основу й використовувати на заняттях, метою яких є розпізнавання, диференціація та закріплення в пам'яті звуків української мови. Також одними з важливих компонентів, що допоможуть сформуванню правильної вимови в студентів, які вивчають українську мову як іноземну, є артикуляційні вправи й артикуляційна гімнастика. Тому застосування логопедичних вправ для розпізнавання, диференціації та постановки звуків української мови й артикуляційної та дихальної гімнастики, необхідної для розвитку органів мовлення, можуть стати додатковим компонентом до підручників і посібників під час вивчення фонетики української мови як іноземної.

Ключові слова: фонетика, українська мова як іноземна, вимова, логопедичні вправи, артикуляційна гімнастика.

Oksana HALAICHUK,
orcid.org/0000-0001-8052-6616
Candidate of Philology,
Junior Research Fellow
of the International Institute for Education, Culture and Diaspora Relations
of Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) ok_halaychuk@ukr.net

APPLICATION OF LOGOPEDIC AFFAIRS WHILE STUDYING THE PHONETICS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN

The phonetic aspect of studying Ukrainian as a foreign language, especially at its initial stage, is one of the most important for the formation of communication skills. The article deals with the typical phonetic mistakes and difficulties that foreign students face when they start learning Ukrainian. To overcome these difficulties, to analyze them and to offer solutions, it's good to compare the phonetic systems of the native languages of the foreign students and the Ukrainian language, this is the teachers task at UMI. The purpose of our article is to offer (as one of the tools for overcoming the difficulties of sounds pronouncing that are not typical for the native language of foreign students and improving their phonetic skills) methods and exercises that are used in speech therapy to form the correct pronunciation of sounds of the Ukrainian language. It is emphasized that at the initial stage of studying the Ukrainian language for the recognition and differentiation of unusual or new sounds, it is advisable to develop phonemic hearing by students. In order to diagnose speech defects that children have, speech therapists have developed a set of tasks and exercises that will point to these deficiencies and help to assign the correction. The proposed speech therapy exercises can be taken as a basis and used in classes that aim to recognize, differentiate and fix in memory the sounds of the Ukrainian language. Also, one of the important components that will help to formulate the correct pronunciation of students who study Ukrainian as a foreign language is articulation exercises and articulation gymnastics. Therefore, the use of logopedic exercises for the recognition, differentiation and production of sounds of the Ukrainian language can become an additional component to textbooks and manuals when studying the phonetics of Ukrainian as a foreign language.

Key words: phonetics, Ukrainian as a foreign language, pronunciation, speech therapy, articulatory gymnastics.

Постановка проблеми. Правильна вимова є одним із ключових аспектів під час формування комунікативних навичок іноземних студентів, які розпочали або продовжують вивчення української мови. У Стандартизованих вимогах до рівнів володіння українською мовою як іноземною передбачено обов'язкове володіння фонетичними навиками. Так, зміст мовної компетенції для рівня А1 передбачає такі звуковимовні вміння претендента, як вимова голосних у наголошеній і ненаголошеній позиціях (вимова ненаголошених [е], [и]), диференціація та вимова твердих і м'яких, дзвінких і глухих приголосних, а також звукосполучень *дз, дж* (Стандартизовані вимоги, 2020: 17).

Треба віддати належне тим авторам підручників і посібників з УМІ, які паралельно з іншими видами мовленнєвої діяльності значну увагу приділили фонетичному аспекту: запропонували тексти і вправи для аудіювання, підібрали наочний матеріал для постановки правильної артикуляції та формування фонематичного слуху.

На жаль, більшість сучасних підручників в основному зорієнтована на вивчення лексики і граматики, а фонетика залишається поза увагою їхніх авторів. Як слушно зауважила М. Гримич, «це може бути частково виправданим у навчальній практиці, орієнтованій на теоретичне засвоєння мови і літературне перекладацтво. Однак у курсах за комунікативною методикою це не є зовсім, а точніше зовсім не виправданим. Втрати на цьому – фонетичному – рівні знання мови нівелюють всі здобутки, отримані студентом та його вчителем у галузі граматики чи лексики. Адже через погану вимову головна мета вивчення мови (комунікація) не досягається. Власне, фонетика є ключовою, і зовсім не другорядною, складовою комунікації під час усного мовлення» (Гримич, 2014: 19).

Аналіз досліджень. Проблемним аспектам фонетики під час вивчення української як іноземної приділяли увагу такі дослідники, як Т. Донченко, М. Гримич, П. Луньо, Л. Соболев та ін.

Т. Донченко, зокрема, наголошувала, що знання фонетики – це основа навчання читання, говоріння та писання, бо в розвитку цих умінь на передній план виступає відтворення звукової форми слова за його графічною моделлю. А щоб відтворити звукову форму за літерами, необхідно добре розрізняти звукову структуру слів, тобто чути всі звуки в словах, аналізувати звуковий склад, давати якісну характеристику кожному звуку, засвоїти вимову слова тощо (Донченко, 2010: 76).

У статті викладач-практик з УМІ М. Гримич зазначала, що, «як не дивно, при викладанні укра-

їнської фонетики іноземцям надзвичайно помічний ще один навчальний ресурс – логопедичний» (Гримич, 2014: 20). Щоправда, у викладацькій практиці дослідниці довелося використовувати російськомовні логопедичні ресурси, бо лише вони були у вільному доступі.

На типові фонетичні помилки і труднощі, які виникають у чужоземних студентів під час вивчення української мови, указували Ма Яньфей, О. Качала, І. Збир та ін. Зокрема, Ма Яньфей, спираючись на власний досвід, дійшла висновку, що «для того, щоб навчити китайських студентів розмовляти українською мовою якомога правильніше, необхідно від самого початку навчання детально і адекватно пояснити їм, як працює мовний апарат при артикуляції тієї чи іншої фонемі...» (Ма Яньфей, 2009: 182).

Як для носія китайської мови, пояснює Ма Яньфей, на першому етапі навчання мови труднощі з'являлися під час засвоєння таких українських фонем, як [д'], [т'], [р], [г]. Оскільки для китайського мовлення не характерні м'які звуки, то важко самій вимовити, «упіймати» артикуляцію цих фонем. Дрижачий звук [р] узагалі відсутній у китайській мові. Під час артикуляції фонемі [г] незвичні одразу дві ознаки, такі як глотковість, що диференціює українські фонемі [г] та [х], а також дзвінкість, відсутня в китайській мові, про що часто забувають китайські студенти (Ма Яньфей, 2009: 183).

Здійснивши порівняльну характеристику звуків української та китайської мов, Ма Яньфей дійшла висновку, що під час навчання китайських студентів української мови як іноземної треба звернути увагу на м'які приголосні, пом'якшені варіанти приголосних, на специфічні фонемі української мови [р], [г], на пари глухого та дзвінкого [б] – [п]; [д] – [т]; [г] – [к], а також на африкати [дж], [дз]. Для вирішення цих питань у майбутньому дослідниця планувала розробити вправи для тренування виявлених сполучень звуків, які важкі для китайських студентів у сприйнятті й засвоєнні, і зняти кінорентгенфільм для зіставлення української та китайської артикуляцій (Ма Яньфей, 2009: 185).

С. Яремчук, указуючи на особливості викладання української мови китайським студентам, також зауважив, що на початковому етапі вивчення мови труднощі з'являються під час засвоєння м'яких українських звуків, звуків [р], [дз] і [дж] (Яремчук, 2014: 190).

Типові фонетичні помилки іспаномовних студентів під час вивчення української мови досліджував О. Качала. Учений виокремив такі три основні типи помилок: відсутність чіткого проти-

ставлення дзвінкості/глухості, відсутність чіткого протиставлення твердості/м'якості, інші фонематичні зміни. Зокрема, найчастіше іспаномовній аудиторії важко даються звуки, яких немає в їхній рідній мові: [з], [дз], [и], [ц], [ш], [ж]; іспанці плутають звуки [б] і [в], оскільки в іспанській мові немає диференціації цих звуків; не розрізняють кінцевого приголосного [м] і замінують його традиційним для рідної мови прикінцевим [п]; не усвідомлюють різниці між звуками [и] та [і], які в українській мові виконують словорозрізнавальну функцію, а в іспанській – ні, тому сприймаються носіями іспанської мови як один звук, тощо (Качала, 2011: 104–105).

І. Збир, висвітлюючи питання фонетичної інтерференції корейських студентів у процесі вивчення української мови як іноземної, зауважила, що «важливим чинником в оптимізації вивчення правил вимови українських приголосних звуків з боку корейців і створення методично правильних підручників УМІ для корейських студентів є врахування відмінних рис української та корейської консонантних систем» (Збир, 2017: 165).

Маючи значний педагогічний досвід викладання в Корейському університеті іноземних мов Ханкук, І. Збир виділила такі типові труднощі, які виникають у корейських студентів під час вивчення української мови:

- вимова українських приголосних, яких немає в корейській фонетичній системі;
- відсутність щільної артикуляції [ф], [в], [ш], [ж], [х];
- заміщення фонем [б] і [в]. Виникає ця помилка внаслідок того, що в корейській мові не існує звука [в], тому в багатьох словах іншомовного походження на місці [v] корейці пишуть свою \equiv [p/b];
- помилки, що базуються на артикуляційній близькості таких звуків, як [с] і [з], [ш] і [ж], [з] і [ж], [дз] і [з], [дж] і [ж], [г] і [х] та [р] і [л] (особливо в закритих складах і при збігу приголосних). Цю помилку можна пояснити тим, що в корейській мові відсутні звуки [з], [ж], [дз], [х] та [р], тому корейці замінують їх подібними в рідній мові, а також тим, що в корейській мові немає різниці між дзвінкими та глухими звуками;
- труднощі у вимові низки українських звуків, що мають корейські аналоги. Зокрема, ідеться про [т], [д] і їх пари м'яких звуків [т'], [д']; та [ц], [ц'] і [ч]. Наприклад, *гурдожиток* замість *гуртожиток* чи *викладач* замість *викладач*;
- вимова українських слів зі збігом приголосних звуків, що є абсолютно невластивим для корейської мови, становить неабиякі труднощі:

наприклад, студенти вставляють додатково голосні звуки [и] (рідше [о], [у]) між двома приголосними (*кинига* замість *книга*, замість, *присмоно* замість *присмно*), або, навпаки, пропускають один із приголосних звуків (*кіната* замість *кімната*, *спортмен* замість *спортсмен* тощо), чи одзвінчують глухі приголосні, що стоять перед сонорними (*звіт* замість *світ*, *змилівий* замість *сміливий*) (Збир, 2017: 168–169).

Метою статті є запропонувати (як один із інструментів подолання труднощів у вимові нетипових для рідної мови іноземних студентів звуків і вдосконалення їх фонетичних навичок) методи і вправи, які застосовують у логопедії для формування та корегування правильної вимови звуків української мови.

Виклад основного матеріалу. Практично розвинути фонетичні навички можна різними шляхами: слухаючи аудіофайли, аудіокниги й пісні українською мовою; постійно перебуваючи в українськомовній аудиторії й комунікуючи з носіями мови; вивчивши теорію і працюючи практично з викладачем, який укаже на помилки у вимові й професійно допоможе їх відкоригувати; читаючи тексти вголос і виконуючи фонетичні вправи тощо. Як додаткове джерело для постановки чи корекції акценту можна застосовувати логопедичні вправи.

Логопедія – наука про порушення розвитку мовлення, його подолання й запобігання йому засобами спеціального корекційного навчання та виховання (Логопедія, 2010: 3).

Беручи до уваги вказані вище типові фонетичні помилки, які виникають в іноземців під час формування усних комунікативних навичок, пропонуємо їх класифікувати, використовуючи логопедичну термінологію. Наприклад:

- гаммацизм – недолік вимови [г], [г'];
- каппацизм – недолік вимови [к], [к'];
- ламбдацизм – неправильна вимова [л], [л'];
- ротацизм – неправильна вимова звуків [р], [р'];
- сигматизм – недолік вимови свистячих і шиплячих звуків тощо (Логопедія, 2010: 364–367).

Отже, після визначення фонетичних труднощів студента наступним кроком буде застосування спеціальних корекційних методів і прийомів для кожного конкретного випадку.

На початковому етапі вивчення української мови для розпізнавання й диференціації незвичних або нових для студентів звуків доцільно розвивати в них фонематичний слух.

Фонематичний слух – це тонкий систематизований слух, що має здатність здійснювати операції розрізнення й пізнання фонем, які становлять звукову оболонку слова (Логопедія, 2010: 368).

Для діагностування недоліків мовлення в дітей логопеди розробили комплекс завдань і вправ, які вкажуть на ці недоліки та допоможуть призначити правильну корекцію. Запропоновані вправи можна взяти за основу й використовувати на заняттях, метою яких є розпізнавання, диференціація та закріплення в пам'яті звуків української мови. Наприклад:

1. Навчальна мета: відтворення складів з опозиційними звуками.

Вправа: «Уважно слухайте й повторюйте за мною: *та-да-та; па-ба-па; са-ша; ла-ра-ла; ма-мя; ли-лі; са-за; за-ца*».

2. Навчальна мета: розпізнавання звука серед низки інших звуків, складів, слів.

Вправа: «Почувши звук [с], плесніть у долоні:
– м, с, р, з, с, ц, ш, с, з, с;
– са, ша, за, ри, со, цо, ше, се, це, си, зи;
– смак, шпак, цап, захід, сік, коза, коса, мишка, миска, оса, коза».

3. Навчальна мета: повторення слів-паронімів.

Вправа: «Повторюйте за мною слова: *коза – коса; мишка – миска; цап – сап; кит – кіт; ліс – лис; рис – ріс*».

4. Навчальна мета: розпізнавання слів зі звуками, близькими за акустико-артикуляційними ознаками.

Вправа: «Розгляньте малюнки. Назвіть предмети, зображені на них. Відберіть із них лише ті, у назвах яких є звук [ц]: *циркуль, коса, заєць, яйце, сорока, змія, вода, сонце*».

5. Навчальна мета: виявлення стану сформованості фонематичних уявлень.

Вправа: «Розгляньте малюнки. Не називаючи малюнки вголос, розкладіть їх на дві купки: перша – зі звуком [с], друга – зі звуком [з]».

6. Навчальна мета: визначення спільного звука в словах.

Вправа: «Послухайте уважно слова й визначте в них спільний звук: *солома, стіл, просо, роса, ліс; коза, заєць, зозуля, козуля, віз, гніздо*».

7. Навчальна мета: визначення кількості й послідовності звуків.

Вправа: «Розгляньте малюнки. Покладіть під ними стільки фішок, скільки звуків у слові: *мак, ліс, кіт, коса, вовк, диван, пальто*».

Вправа: «Із запропонованих звуків складіть слова: *к, и, і, т; л, у, с, і*». (Логопедія, 2010: 246–247).

Для постановки й закріплення звуків української мови фахівці-логопеди пропонують різні вправи. Наприклад, для постановки дзвінких звуків (невластивих для рідної мови, а тому складних

для китайських студентів) можна скористатися такими способами, попередньо відкоригувавши їх для студентської – дорослої – аудиторії.

Спосіб I. Постановка дзвінких звуків за показом артикуляції.

1. Поясніть, що звуки української мови мають пари: у глухого звука [т] (тихого) є дзвінка пара – звук [д] (галасливий), у глухого звука [с] є дзвінка пара – звук [з] тощо.

2. Запропонуйте вимовити відповідний парний глухий звук (наприклад, звук [с]).

3. Запропонуйте вимовити цей звук із голосом. При цьому зверніть увагу на те, що органи артикуляції (губи та язик) залишаються в тому ж положенні, що й під час вимови звука [с].

4. Повідомте, що для того, щоб звук вийшов дзвінким, необхідно навчитися «гудіти горлом». Нехай студент покладе свою долоню вам на горло, а ви дайте йому відчутти, як вібрують («дзвенять») голосові зв'язки під час вимови дзвінкого звука та як «мовчать» під час вимови глухого звука.

5. Якщо в студентів є пари звуків, які вони вимовляють правильно (наприклад, [п – б]), дайте їм відчутти вібрацію голосових зв'язок на собі: нехай покладуть свою долоню собі на горло. При цьому глухий звук потрібно вимовляти якомога тихіше, а дзвінкий – якомога голосніше.

6. Потім запропонуйте студентам дуже тихо, майже пошепки, вимовити звук [с] і показати, як повинна звучати його дзвінка пара – звук [з], включивши в роботу голосові зв'язки.

7. Після того, як студент правильно вимовить звук [з], необхідно закріпити його вимову в складах *за, зе* тощо.

8. Після того, як звук [з] буде автоматизований, необхідно провести ще один етап роботи – диференціацію глухих і дзвінких звуків (у нашому випадку звуків [с – з]).

9. Якщо ви займаєтеся постановкою м'яких дзвінких звуків, для зразка показу артикуляції обирайте м'які їх пари ([п' – б'], [ф' – в'], [с' – з']) (Постановка дзвінких приголосних звуків).

Інший спосіб, який можна застосовувати для правильної постановки дзвінких звуків, – це постановка від звука [м] (див. постановка дзвінких приголосних звуків).

Ще одним необхідним компонентом для формування правильної звуковимови в студентів, які вивчають українську мову як іноземну, особливо на початковому етапі навчання, є артикуляційні вправи й артикуляційна гімнастика. Засновниця логопедичної школи Альона Король стверджує: «Для формування правильної та чіткої звуковимови необхідно виконувати логопедичні вправи

для розвитку мовленнєвого апарату. Такі вправи сприятимуть виробленню точних, координованих рухів органів артикуляції, допоможуть попередити мовленнєві порушення або подолати ті мовленнєві вади, що вже існують» (Артикуляційна гімнастика).

Артикуляційна гімнастика поділяється на вправи для губ, нижньої щелепи та язика. Також важливим аспектом є постановка правильного дихання. Особливо ефективними є артикуляційні вправи із заплющеними очима, які необхідні для

розвитку органів мовлення: для нормалізації швидкості й відпрацювання точності, ритмічності рухів, переключення з однієї артикуляційної пози на іншу (Артикуляційна гімнастика).

Висновки. Отже, застосування логопедичних вправ для розпізнавання, диференціації й постановки звуків української мови та артикуляційної й дихальної гімнастики, необхідної для розвитку органів мовлення, можуть стати додатковим компонентом до підручників і посібників під час вивчення фонетики української мови як іноземної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуляційна гімнастика. *LogoClub. Логопедична школа Альони Король*. URL: <https://www.logoclub.com.ua/zvukovimova/artikulyatsijna-gimnastika/44-artikulyatsijni-vpravi-dlya-gub> (дата звернення: 20.01.2020).
2. Гримич М. Застосування новітніх технологій у викладанні української фонетики для іноземних студентів. *Українська мова у світі* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 18–25.
3. Донченко Т. Вивчення фонетики української мови студентами-іноземцями. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. Вип. 5. С. 75–81.
4. Збір І. Фонетична інтерференція корейських студентів у процесі вивчення української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. Вип. 13. С. 164–171.
5. Качала О. Типові фонетичні помилки іспаномовних студентів під час вивчення української мови. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. Вип. 6. С. 103–110.
6. Логопедія : підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.; іл.
7. Лунько П. Фонетичний матеріал української мови в підручниках для іноземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. Вип. 7. С. 103–110.
8. Ма Яньфей. Порівняльна характеристика звуків українського та китайського мовлення в аспекті навчання китайських студентів української мови. *Studia Linguistica*. Вип. 3. Київ : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2009. С. 182–185.
9. Постановка дзвінкх приголосних звуків. *LogoClub. Логопедична школа Альони Король*. URL: <https://www.logoclub.com.ua/zvukovimova/postanovka-zvukiv/112-postanovka-dzvinkikh-prigolosnikh-zvukiv> (дата звернення: 20.01.2020).
10. Соболев Л. Засвоєння українського алфавіту – актуальна проблема курсу «Українська мова як іноземна»: аналіз дидактичної практики і авторські пропозиції. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. Вип. 11. С. 113–118.
11. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань : посібник / Д. Мазурик, О. Антонів, О. Синчак, Г. Бойко. Київ : Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.
12. Яремчук С. Особливості викладання української мови китайським студентам на початковому етапі її вивчення (Рівень А1–А2). *Українська мова у світі* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 189–194.

REFERENCES

1. Artkuliatsiina himnastyka // LogoClub. Lohopedychna shkola Alony Korol. [Articulation Gymnastics // LogoClub. School of speech therapy of Alyona Korol]. URL: <https://www.logoclub.com.ua/zvukovimova/artikulyatsijna-gimnastika/44-artikulyatsijni-vpravi-dlya-gub> [in Ukrainian].
2. Hrymych M. Zastosuvannia novitnikh tekhnolohii u vykladanni ukrainskoi fonetyky dlia inozemnykh studentiv. [Application of the newest technologies in teaching Ukrainian phonetics for foreign students]. *Ukrainian language in the World*, Lviv, 2014, pp. 18–25 [in Ukrainian].
3. Donchenko T. Vyvchennia fonetyky ukrainskoi movy studentamy-inozemtsiamy. [Studying the phonetics of Ukrainian language by foreign students]. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, Lviv, 2010, Vol. 5, pp. 75–81 [in Ukrainian].
4. Zbyr I. Fonetychna interferentsiia koreiskykh studentiv u protsesi vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Phonetic interference of Korean students in the process of studying Ukrainian as a foreign language]. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, Lviv, 2017, Vol. 13, pp. 164–171 [in Ukrainian].
5. Kachala O. Typovi fonetychni pomylyky ispanomovnykh studentiv pid chas vyvchennia ukrainskoi movy. [Typical Phonetic Mistakes of Hispanic Students While Studying Ukrainian]. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, Lviv, 2011, Vol. 6, pp. 103–110 [in Ukrainian].

6. Lohopediia: Pidruchnyk / Za red. M. K. Sheremet. [Speech therapy: Textbook]. Kyiv: Publishing house «Slovo», 2010. 376 p. [in Ukrainian].
7. Luno P. Fonetychnyi material ukrainskoi movy v pidruchnykakh dlia inozemtsiv. [Phonetic material of the Ukrainian language in textbooks for foreigners]. Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, Lviv, 2012, Vol. 7, pp. 103–110 [in Ukrainian].
8. Ma Yanfei. Porivnialna kharakterystyka zvukiv ukrainskoho ta kytaiskoho movlennia v aspekti navchannia kytais'kykh studentiv ukrainskoi movy. [Comparative characteristics of the sounds of Ukrainian and Chinese speech in the aspect of teaching Chinese students the Ukrainian language]. Studia Linguistika, Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2009, Vol. 3, pp. 182–185. [in Ukrainian].
9. Postanovka dzvinkykh pryholosnykh zvukiv // LogoClub. Lohopedychna shkola Alony Korol. [Making ringing consonant sounds // LogoClub. School of speech therapy of Alyona Korol]. URL: <https://www.logoclub.com.ua/zvukovimova/postanovka-zvukiv/112-postanovka-dzvinkikh-prigolosnykh-zvukiv> [in Ukrainian].
10. Sobol L. Zasvoiennia ukrainskoho alfavitu – aktualna problema kursu «Ukrainska mova yak inozemna»: analiz dydaktychnoi praktyky i avtorski propozytsii. [Mastering the Ukrainian alphabet is a topical issue of the course "Ukrainian as a Foreign Language": analysis of didactic practice and author's suggestions]. Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, Lviv, 2015, Vol. 11, pp. 113–118 [in Ukrainian].
11. Standartyzovani vymohy: rivni volodinnia ukrainskoiu movoiu yak inozemnoiu A1–S2. Zrazky sertyfikatsiinykh zavdan : posibnyk / Mazuryk D., Antoniv O., Synchak O., Boiko H. [Standardized requirements: proficiency in Ukrainian as a foreign A1-C2. Examples of certification tasks: a manual]. Kyiv: «INKOS», 2020, 186 p. [in Ukrainian].
12. Yaremchuk S. Osoblyvosti vykladannia ukrainskoi movy kytais'kym studentam na pochatkovomu etapi yii vyvchennia (Riven A1–A2). [Peculiarities of Ukrainian language teaching to Chinese students at the initial stage of its study (Levels A1 - A2)]. Ukrainian language in the World, Lviv, 2014, pp. 189–194 [in Ukrainian].